

Valtioneuvoston kanslia
kirjaamo.vnk@gov.fi

LAUSUNTO: Luonnos valtioneuvoston toimenpideohjelmaksi rasismien torjumisesta ja yhdenvertaisuuden edistämisestä

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/27386/2023-VNK-31

Diakonissalaitos kiittää mahdollisuudesta lausua ulkomaalaislain sekä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Diakonissalaitos on yleishyödyllinen säätiökonserni, joka rakentaa oikeudenmukaisempaa yhteiskuntaa. 157-vuotias säätiö tarjoaa yhdessä yhteiskunnallisen yrityksen Rinnekodit kanssa vaikuttavia sosiaali- ja terveystalvuuksia erityistä tukea tarvitseville ihmisille. Toiminnasta saadulla tuotolla tuemme kaikkein haavoittuvammassa asemassa olevia yleishyödyllisen työmme kautta.

Millaista sidosryhmäyhteistyötä tulisi tehdä toimeenpanon aikana (yhteistyötahot, yhteistyön muoto ja fokus)?

Yhteistyötä tulee laajentaa niin, että yhteiskunnan eri tahot ovat mahdollisimman laajasti kuvaamassa yhteiskunnan todellista tilaa erilaisten ilmiöiden ja havaintojen osalta. Tämä edellyttää muun muassa hierarkisuuden poistamista isojen ja pienten sekä eri näkökulmia edustavien toimijoiden välillä, jotta voidaan mahdollistaa laaja ja kaikille saavutettava keskustelu.

Keskustelun pohjana tai sen käynnistäjänä on tärkeää hyödyntää tutkittua tietoa. Moninaisten äänien nostaminen vuoropuheluun edellyttää laajaa sidosryhmätyötä eri sektoreilla työskentelevien ihmisten kesken, ja tämän onnistumiseksi tarvitaan foorumeita, joissa mm. käytännön toimijoiden, tutkijoiden ja muiden sektorien edustajien asiantuntijuudet kohtaavat. Näiden toimijoiden osallistaminen tulee huomioida toimenpideohjelmaan kirjatun vuosittaisen järjestöfoorumin järjestämisessä ja tästä tulee viestiä avoimesti.

Miten ja missä toimenpiteissä risteävän ja moniperusteisen syrjinnän torjuminen tulisi erityisesti huomioida?

Risteävän ja moniperusteisen syrjinnän torjuminen on ehdottoman tärkeää esimerkiksi työllisyyden edistämisen toimenpiteissä sekä palveluiden järjestämisessä. On tärkeää tunnistaa ne yhteisöt, joita risteävä ja moniperusteinen syrjintä koskee. Syrjinnän kokemukset lisäävät pahoinvointia ja kuulumattomuuden tunnetta yhteiskunnassa. Toimenpiteiden tulee edistää ihmisten yhdenvertaisia mahdollisuuksia työllistymiseen ja töissä pysymiseen sekä tukea heidän hyvinvointiaan kokonaisvaltaisesti. Olennaista olisi

kiinnittää huomiota nimenomaan monimuotoisen työyhteisön ja naapuruston tuomiin vahvuuksiin.

Diakonissalaitos haluaa korostaa antirasistisen ja kulttuurisensitiivisen pedagogiikan ja toimintakulttuurin tärkeyttä. Varhaisvuosista alkaen rasismi risteää sosioekonomisen taustan ja kansalaisuuden kanssa muovaten lapsen ja nuoren kokemuksia asemastaan yhteiskunnassa, mm. oppilaana sekä harrastuksissa. Esimerkiksi jo varhaiskasvatuksen yhteydessä on tärkeää pyrkiä antamaan lapsille välineitä ja edistää valmiuksia toimia monimuotoisessa ryhmässä. Samalla on hyvä huomioida se, että ensimmäiset kuusi vuotta ovat kriittisiä ihmisten asenteiden muotoutumisessa. Koulujen opetussuunnitelmissa tulisi huomioida antirasistinen ote sekä esimerkiksi romanien ja saamelaiden pitkä historia Suomessa. Ylipäättänsä lasten ja nuorten kohdalla risteävän ja moniperusteisen syrjinnän torjuminen on ehdottoman tärkeää kaikissa palveluissa. Lasten ja nuorten palveluiden järjestämisessä korostuu myös vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön tärkeys.

Luonnoksessa onkin kannatettavia kirjauksia koulujärjestelmän ammattilaisten tukemisesta yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämisen toimien suunnittelussa. Myös henkilökunnan osaamisen vahvistaminen rasistisen kiusaamisen tunnistamiseksi ja rasismia kohdanneiden nuorien tukemiseksi on ehdottoman tärkeää.

Diakonissalaitos kohtaa toiminnassaan kaikista haavoittuvaisimmassa asemassa olevia henkilöitä. Yhteiskunnassamme monen kohdalla ongelmat kasautuvat ja tämä moniperusteisuus asettaa ihmisryhmiä sekä yksilöitä eriarvoiseen asemaan. Esimerkiksi Helsingissä iso prosentti asunnottomista on maahanmuuttajataustaisia. Yhtenä merkittävänä moniperusteista syrjintää kohtaavana vähemmistönä haluamme myös nostaa esille romanit, erityisesti siirtolaistaustaiset romanit ja romaninaiset. Diakonissalaitoksen toteuttamassa Intersect Voices -projektin kartoituksessa kävi ilmi, että romaninaiset kokevat moniperusteista syrjintää ja romanivastaisuutta muun muassa asumiseen, koulutukseen, terveydenhuoltoon ja työmarkkinoihin liittyen. Kartoituksessa nostettiin esiin myös sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen haavoittuvainen asema jo valmiiksi syrjityn vähemmistön joukossa.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokeskustelussa on tärkeää ymmärtää, kuinka kokonaisvaltaisesti rasismista aiheutuva syrjintä vaikuttaa sitä kohtaavien hyvinvointiin ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Syrjintäkokemukset moninkertaistuvat, kun tarkastellaan esimerkiksi ikää, asuinolosuhteita, seksuaalista suuntautumista, kulttuuri-identiteettiä, kieltä, koulutustasoa ja maahanmuuttohistoriaa.

Polarisaation voimistuessa on olennaista, että kaikilla yhteiskunnan tasoilla, eduskunnasta alkaen, tehdään selkeitä linjauksia rasismin vastaisesta työstä. Tähän sisältyy tietoinen ja aktiivinen työ rakenteellisen rasismin tunnistamiseksi ja sen kitkemiseksi. On varmistettava, että syrjintää kohtaavilla henkilöillä on tietoa, mistä apua voi saada ja tämän tiedon tulee olla helposti saavutettavaa.

Mitä sellaisia toimenpiteitä toimenpideohjelmasta puuttuu, joita valtioneuvoston yhdenvertaisuustiedonannon puitteissa pitäisi mielestäsi edistää?

Rasismiin ja syrjintään tulee suhtautua asianmukaisella vakavuudella. Diakonissalaitos toivookin toimenpideohjelmalta konkreettisia toimia syrjinnän estämiseksi. Esimerkiksi

vihapuheen kriminalisointi olisi yksi keino puuttua rakenteelliseen rasismiin. Organisaatioille ja yrityksille tulee kohdistaa koulutusta kokonaisvaltaisesta erilaisuuden ja monimuotoisuuden kohtaamisesta. Kaikessa lainsäädännössä tulee johdonmukaisesti huomioida antirasistinen näkökulma ja päätöksentekoon sekä kehittämistyöhön tulee osallistaa kohderyhmän jäseniä.

Diakonissalaitos haluaa korostaa, että julkisessa keskustelussa myös eduskunnan tasolla on tärkeää kiinnittää erityistä huomiota siihen, miten esimerkiksi maahantulijoista ja heidän ihmisarvostaan puhutaan. Vaikka työperäinen maahanmuutto onkin Suomelle välttämätöntä, on tärkeä muistaa, että maahantulijat ovat muutakin kuin pelkästään tuottavia yksilöitä. Ennakkoluulojen vähentämiseksi on tärkeää lisätä suomalaisten tietoisuutta kehityskysymyksistä. Diakonissalaitos toivoo, että globaalikasvatustyön merkitys laajojen globaalien syy-seuraussuhteiden ymmärtämisessä nähdään myös päätöksenteon tasolla tärkeänä ja esimerkiksi VGK-tukea jatketaan.

Miten toimenpideohjelman tavoitteiden toteutumista ja vaikutuksia tulisi seurata?

Diakonissalaitoksen näkemyksen mukaan on tärkeää, että toimenpideohjelman tavoitteiden toteutumista ja vaikutuksia seurataan johdonmukaisesti ja säännöllisesti. Seurannasta tulee raportoida saavutettavasti ja monikanavaisesti niin, että kaikilla on mahdollisuus saada tietoa tavoitteiden toteutumisesta. Tämä edellyttää selkeän vaikuttavuusmittariston luomista ja sen avaamista konkreettisten esimerkkien kautta.

Mikäli näyttää siltä, että asetettuja tavoitteita ei saavuteta, tulee toimenpiteisiin suunnata lisää resursseja. Toimijoihin, jotka toistuvasti ja tietoisesti toimivat yhdenvertaisuusvaatimusten vastaisesti, tulee kohdistaa asianmukaisia sanktioita.

Diakonissalaitos pitää kannatettavina toimenpideohjelman kirjauksia kansalaisjärjestöjen ja rasismia kohtaavien ryhmien osallisuuden lisäämisestä seurannassa ja arvioinnissa.

Muut kommentit

Yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja rasismin torjumiseksi on ehdottoman tärkeää tunnistaa rasismin eri muodot niin rakenteissa kuin ihmisten asenteissakin. Keskustelua rasismin käsitteestä ja sen vaikutuksista eri tasoilla on pidettävä aktiivisesti yllä. Monialaisen asiantuntijuuden ja kohderyhmien osallistaminen päätöksentekoon on välttämätöntä, jotta voidaan saavuttaa kestäviä ratkaisuja ja toimenpiteitä.

Lisätietoa:

Miinukka Tuominen-Hakoila, vaikuttamistyön päällikkö, miinukka.tuominen-hakoila@hdl.fi
040 705 8256